

SIMON FERENC

Nem a valóságot, hanem az Igazat

DÖMÖTÖR MIHÁLY KIÁLLÍTÁSA AZ ALFÖLDI GALÉRIÁBAN*

Ha a legrövidebb kiállítás-megnyitót kellene tartanom, csak ennyit mondanék: Laudetur Jesus Christus! In aeternum. Dicséртessék a Jézus Krisztus! Mindörökké. Áldás, békesség! Istennek dicsősége! És ebben is minden benne volna, mert ennél többet itt, ezen a kiállításon, Dömötör Mihály Kereszt parafrázisok, a XII. stáció fotóinak közelében nem lehet mondani. Mert a különböző helyeken és formában talált keresztteken Jézus jelképe van a képeken. Nem Ő maga, hanem a jel jelentése. És ezért nem lényeges, hogy a kereszten lévő szobrok művészi értéke milyen. Mert a szimbólumban a jelentés a jel fölé nő. A fényképeken a halottnak, a megfeszítettnek, az elhagyatottnak, a szenvedőnek ábrázolt, de mindörökké élő Krisztus látható!

A művészet: út, rejtékút, ösvény, tisztás, ahol fölnyílik a lét fénye, átdereng a létezőn keresztül. Ez a forrás, a kezdet, az eredet, az arché, itt lesz érzékelhető a harmadik, metafizikai szemmel az idea, az eidosz, a dolgok eredendő formája, a létezőben a lét. Ami csodálatos. De az igazi csodákat a képekben élő, és a kereszten szenvedő művelte, és műveli most is, hiszen megengedte Dömötör Mihálynak, hogy a sokféle keresztben meglássa Őt, és a fényképeken keresztül nekünk is megmutassa. Hogy a fényképezőgép keresőjében megtalálja, és a másodperc töredék idejében megörökítse az Örökkévalót. Amit ezeken a képeken látunk az az Idő paradoxona: a pillanat örökkévalósága, vagy: az Örökkévaló a pillanatban. „Egy pillanat, s kész az idő egésze.” A paradoxon azonban itt nem kizáró ellentét, hanem az igazi, héralkitoszi dialektikának megfelelően: egyszerre igaz és érvényes. A pillanat itt az idő egésze, ami részben a teljességet, magát az öröklétet mutatja föl, vagyis a fényképezőgép a fényképész kezében – mondjuk a másodperc ezredrésze alatt – mégis a kép és az idő egészét exponálja, hiszen ennyi idő alatt kész van a kép, amit látunk, vagyis az egész fotó. Ez a megállapítás csak az időre vonatkozik, de igaz a képkivágásra, a kompozícióra is: mit mutat meg, honnan nézi, mi a nézőpontja. Mert a képegész szükségképpen csak a valóság egy szeletét állítja elénk, de a képkeret által határolt térrész mégis magát az egészet ábrázolja. Minden műalkotás ezért szemléleti egész, amely a részben mutatja föl az egészet, pars pro toto, mert az egész nem szemlélhető egyszerre. Aki mindent néz, semmit se lát. Ezért mondja Shakespeare: „Néző, ké-rünk, hibákra most ne nézz! / Így lesz az is, mi csonka még: egész.”

A csoda abban is áll, hogy aki a fotóművészt elvezette ezekre a helyszínekre, ezt éppen abban a napszakban, azokban a fényviszonyokban tette, amikor ezek a képek elkészülhettek. És Ő az, aki Dömötör Mihály útjába terelte a töredezett, törmelékarcú Krisztus-ábrázolást, és az itt látható, sokféle alakváltozatát, parafrázisát a 12. stációnak, a szenvedésnek. És ő az, aki

* A hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum Alföldi Galériájában 2019. április 16-án elhangzott megnyitó szerkesztett változata.

csodálatosan fölvértette Dömötör Mihályt a látás képességével, hiszen a képek megtekintésekor nyilvánvaló számunkra, hogy Dömötör Mihály isteni tehetség. Hogy a látás, a képkivágás, a fény és az árnyék, a lét és az idő, a kópírás, vagyis a fotó művésze, szemlélete a szem életője, művészete gyógyít, ép-ít. Mert az igazi művészet, emberi léptekben ugyan, de mégis Isten segítségével történő teremtés. Amit látunk, azt ő fényképezte, nagyította, szerkesztette, de hogy ezt így láthatta meg, nem pusztán az ő érdeme. Gyakran vallanak művészek arról, hogy nem csak ők alkotják a műveket, hanem szinte érzik közben, ahogy fölülről árad a kegyelem. Hogy dőlt a súly az égből. Ilyen ihletett, fölülről segítséget kapó művész Dömötör Mihály is, hiszen ma már mindenkinek van valamilyen fényképezőgépe, mégsem készülnek ilyen képek. Miért? Többek között Arany Jánosnál a felelet: „Nem a való hát: annak égi mássa / Lesz, amitől függ az ének varázsa:” (Arany János: *Vojtina ars poétikája*, 1861.) A művészet a valóság égi mása. Nézzünk körbe: itt minden kép a pillanat részlegességének egésze, mert a lényegyet mutatják föl – ezért fekete-fehérek a fotók, mert nem a valóságot, hanem az Igazat teszik láthatóvá. A fotósorozat, a fotóösszé pedig több, mint a részek összege, mert a szerkezet, a képek egymásutánja történetet mond el, amely nagypéntektől, a keresztútától a halálig, majd a húsvéti csodáig, a feltámadásig tart, ahol a sötétségből megszületik a megváltó fény. A képek befogadása szemlélődést, elidőzést kíván. Jelenlétet, ottlétet, a képeknél való létet. És ha teljesen a képnél vagyunk, akkor lehetünk csak legsajátabban önmagunknál is. „A szépség a lét jelenléte. A lét a létező igaz mivolta. (...) A látható látványában a létet (az ideát) engedik megjelenni.”¹ Mivel a lét, maga a VAN, a létige, amikor a lét: ige, a teremtő szó Isten adománya. Amikor ez láthatóvá lesz, és láthatóvá tesz, az a szépség. A szépség mindig isteni eredetű. A borzalom, a halál, a kín ábrázolása is lehet szép, mert az aiszthészisz, az esztétika szavunk görög eredetije az érzékelhetővé tételt jelenti. Azt, hogy Dömötör Mihály képein láthatóvá válik az egyébként láthatatlan, a szeretetté felmagasztosuló szenvedés. Az egyes képek és a sorozat részletes értelmezése innen kezdődhetne, de a megnyitóra szánt létidőm lejárt. Köszönjük Dömötör Mihály fotóművésznek, hogy látni, érezni és gondolkozni tanít minket. „Négy hang az, ami zeng: az ég, a föld, az ember, az Isten. E négy hangban gyűjti egybe a sors az egész végtelen viszonyt.”²

¹ Heidegger: Visszagondolás, (1943), 85–159., 142. o. In Heidegger: *Magyarázatok Hölderlin költészetéhez* (ford.: Szabó Csaba), Latin Betűk, Debrecen, 1998.

² Heidegger: *A hölderlini föld és ég* (1959), 159–190., 178. o. In Heidegger: *Magyarázatok Hölderlin költészetéhez* (ford.: Szabó Csaba), Latin Betűk, Debrecen, 1998.